

UDK 061.23:377"1954/2004"

Prejeto: 15. 6. 2004

Poskus prikaza strokovnih ekskurzij Arhivskega društva Slovenije ali Arhivčkovi se potepajo 1954–2004

MIJA MRAVLJA

arhivski tehnik, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Gorenjsko Kranj, Savska cesta 8, SI-4000 Kranj

IZVLEČEK

V prispevku so opisane strokovne ekskurzije članov Arhivskega društva Slovenije v petdesetih letih delovanja društva. Po prvih skromnih začetnih strokovnih ekskurzijah v petdesetih letih po takratni Jugoslaviji, predvsem pa Sloveniji in Hrvaški, in brez njih v šestdesetih in večini sedemdesetih let so se začele vrstiti strokovne ekskurzije predvsem na Vzhod: Poljsko, Sovjetsko zvezo, Madžarsko, Češkoslovaško in tudi Zvezno republiko Nemčijo. Sledile so Avstrija, Nizozemska, Velika Britanija in Irska, Češka, Švica, Italija (Toskana), Kitajska, Dubrovnik in Crna gora, Turčija in Nemčija. Na ekskurzijah je bilo vedno zadovoljeno vsem potrebam: zgodovinskim, turističnim, gastronomskim in seveda družabnim, predvsem pa strokovnim arhivskim, saj so bili v potovanje vedno vključeni tudi ogledi arhivov in sorodnih institucij. Člani društva so se tako spoznavali z različnimi arhivskimi teorijami in praksami, si ogledovali stare in nove arhivske zgradbe in izmenjevali izkušnje s tujimi kolegi. Strokovne ekskurzije so bile vedno tudi priložnost za druženje med člani društva, saj so prav prijateljski odnosi med sodelavci najboljša podlaga za dobro in uspešno strokovno delo.

KLJUČNE BESEDE: strokovna ekskurzija, Arhivsko društvo Slovenije, arhiv, Arhivčkovi

ABSTRACT

BRIEF PRESENTATION OF PROFESSIONAL EXCURSIONS OF THE ARCHIVAL ASSOCIATION OF SLOVENIA THE ARCHIVES ON A DAY TRIP 1954–2004

This paper describes professional excursions of the members of the Archival Association of Slovenia in the fifty years of the Association's existence. The first modest excursions in the 1950's took them across Yugoslavia, to places in Slovenia in Croatia, but none were organised in the 1960's and for the most part of the 1970's. After that, they were mainly oriented to the East: Poland, the Soviet Union, Hungary, Czechoslovakia and the Federal Republic of Germany; later to Austria, Holland, Great Britain and Ireland, the Czech Republic, Italy (Tuscany), China, Dubrovnik and Montenegro, Turkey and Germany. These excursions always proved rewarding in many ways: in terms of history, tourism, gastronomy and social life, but specifically regarding the growth of expertise, as the travel always included the visits of archives and similar institutions. This way, the Association members learned different archival theories and practices. They could compare archive buildings, old and new, and share their experience with colleagues from abroad. These expert excursions gave the members an opportunity to socialize, which is of great importance, since friendly relations between co-workers are believed to form the best basis for good and successful work in any professional field.

KEY WORDS: expert excursion, Archival Association of Slovenia, the Archives

Leto	Država	Uradni obiski arhivov in sorodnih institucij
1958	Jugoslavija	?
1959	Jugoslavija	?
1979	Poljska	Arhiv starih listin v Varšavi Arhiv za gradivo po letu 1918 v Varšavi Vojvodski arhiv v Krakovu Arhiv dokumentacije v Varšavi
1981	Sovjetska zveza	Državni arhiv Azerbajdžanske SSR v Bakuju Državni arhiv Krimske oblasti v Simferopolu Azerbajdžanska državna republiška biblioteka v Bakuju Muzej starih rokopisov Matenadaran Maštoca v Erevanu Ukrajinski državni muzej knjige in knjižnega tiska v Kijevu
1988	Zvezna republika Nemčija	Državni arhiv v Münchnu Inštitut arhivske šole v Marburgu Državni arhiv v Marburgu Nemški zvezni arhiv v Koblenzu Državni arhiv v Wiesbadnu
1989	Madžarska	Arhiv v Zali Arhiv v Veszpremu
1990	Madžarska	Mestni arhiv v Budimpešti Državni arhiv za starejše gradivo v Budimpešti Državni arhiv za novejše gradivo v Budimpešti
1991	Češkoslovaška	I. oddelek Državnega arhiva v Pragi Državni arhiv v Pragi Filmski arhiv pri Češkoslovaškem filmskem zavodu v Pragi
1992	Avstrija	Arhiv nemškega viteškega reda na Dunaju Avstrijski državni arhiv na Dunaju
1993	Nizozemska	Osrednji državni arhiv v Haagu Mestni arhiv v Amsterdamu Arhiv za selekcioniranje gradiva v Winschotnu Mestni arhiv v Groningenu
1995	Velika Britanija, Irska	Angleški državni arhiv v Londonu Škotski državni arhiv v Edinburghu Državni arhiv Severne Irske v Belfastu Nacionalni arhiv v Dublinu
1997	Češka	Državni arhiv v Pragi
1998	Švica	Državni arhiv kantona St. Gallen v St. Gallnu Samostanski arhiv v St. Gallnu
1999	Italija/Toskana	Državni arhiv v Sieni
2000	Kitajska	Glavni zgodovinski arhiv Kitajske v Pekingju
2001	Dubrovniki, Črna gora	Državni arhiv v Dubrovniku Državni arhiv Črne gore, oddelek v Kotorju Državni arhiv Črne gore na Cetinju
2002	Turčija	Osmanski arhiv v Carigradu
2003	Nemčija	Arhiv in muzej knežje družine Thurn und Taxis v Regensburgu Državni arhiv pruske kulturne dediščine v Berlinu

Nekakšen pregled strokovnih ekskurzij Arhivskega društva Slovenije v petdesetih letih sem naredila za začetek in ugotovila, da bo letošnja ekskurzija v Provanso (s predpostavko, da bomo tja zares šli, o tem pa ne dvomim, ker je vse napeljeno tako) devetnajsta po vrsti. Seveda dovolim tudi oporekanja: morda sem katero izpustila (v petdesetih in šestdesetih letih še nisem vedela, kaj je arhiv, kaj šele arhivsko društvo in torej nisem bila "in"), zraven pa sem pritaknila tudi katero izmed ne čisto uradno društvenih, ki je imela kakšne arhivske barve.

Vemo, da kebrova (tudi Kebrova!) leta pri-
našajo marsikatero težavo in meni se je zgodil
več mesecev trajajoč bolniški dopust in tako ni-
sem mogla zgrabiti ribe pri glavi (beri: nisem
mogla pregledati primarnih zgodovinskih virov –
arhivskega gradiva Arhivskega društva Slove-
nije), ampak sem se "posluževala" le sekundarnih
tiskanih virov (glasila Arhivskega društva in
arhivov Slovenije Arhivi in Obvestil Arhiva Re-
publike Slovenije). Toliko v vednost, ko bo ka-
teri od Arhivčkovih kritično ugotovil: "Tisto
strokovno ekskurzijo je pa pozabila!" Od tod tudi

naslov *Poskus prikaza ...*, ki ne pomeni čisto nič drugega, kot vnaprejšnje opravičilo, da morda vse, kar je napisano, ni čisto res in stoodstotno.

Tudi posvetovanja in zborovanja Arhivskega društva Slovenije so bila, pa niso bila, pa so zdaj spet dopolnjena (začinjena) s kakšno krajšo ekskurzijo: v Gornji Senik v slovenskem Porabju (1968), Gornji Tarbi v Beneški Sloveniji (1972), na Obirsko na Koroškem (1974), v Kostel ob Kolpi, Delnice in Vinico (1977) in še kam, se je pa tudi (nekajkrat) zgodilo, da so načrtovane ekskurzije zaradi premajhnega števila prijavljenih odpadle (1987 po Istri – Grožnjan, Motovun, Krkavče, Raven, 1996 na Koroško in Gradiščansko – Celovec, Osoje, Železno). V spominu pa imam tudi, da smo se po zborovanju (ali posvetovanju) v Ormožu (saj ni pomembno, katerega leta) tudi zaradi majhnega števila prijavljenih odločili, da se bomo prijavitelji podali na pot kar s svojimi avtomobili. Edino, kar še vem o tem izletu, je, da smo se imeli *ful dobro*. Leta 1998 je bila načrtovana resna strokovna ekskurzija v Grčijo, a je odpadla (žal!) zaradi političnih vzrokov na jugu Balkana (žal!).

Z opisovanjem arhivskih rajž so se v glavnem trudili društveni tajniki Vladimir Kološa, Brane Kozina in Gašper Smid, pa tudi Marjeta Čampa, Vladimir Žumer, Slavica Tovšak, Vesna Gotovina, Aleksander Žižek in Polona Mlakar, sama pa sem prispevala nekaj resno-neresnih štorij in historij iz serije o Arhivčkovih. Tudi zaradi sebe upam, da bo nastala še (prene)katera.

Zdaj pa *in medias res!*

V petdesetih letih naše oči in misli še niso bile tako usmerjene v tujino, ampak bolj po naši takratni širši domovini. Arhivčkovi so tako leta 1958 (predvidevam, da z avtobusom, morda z vlakom) potovali po Slovenskem primorju, Istri in Reki, leta 1959 pa so naskočili Maribor, Varaždin, Zagreb in Zadar. Nedvomno so si v teh mestih (ali vsaj nekaterih) ogledovali arhive, muzeje in zgodovinsko-turistične znamenitosti. Iz že znanih "kebrovih" razlogov svetujem tistim, ki bi se na vsak način želeli natančneje spoznati opisani poti, da si v ARS-u naročijo fond Arhivsko društvo Slovenije in pregledajo gradivo (menda fascikel 4).

Šestdeseta so bila leta suhih krav, o kakšnih strokovnih ekskurzijah ni bilo govora in šele konec sedemdesetih so se začeli prvi tipajoči poskusi. Pa ne kar takoj v beli svet; najprej na Vzhod. Vse skupaj je bilo zapakirano v paket "mednarodno sodelovanje in izmenjava izkušenj s kolegi".

Prva je bila strokovna ekskurzija na Poljsko. Marjeta Čampa je poročala, da je bila zelo uspešna. V arhivih, ki so jih obiskali, so ugotovili, da imamo Slovenci in Poljaki v stroki enake probleme: prostorsko tisko, uničene ali med drugo svetovno vojno odnešene dokumente. So bili pa Poljaki na boljšem s strokovnjaki, pov-

sod so imeli kovinsko opremo, veliko skrb so posvečali zaščiti listinskega gradiva, konservaciji filmskega gradiva in shranjevanju zvočnih zapisov.

Čeprav je strokovno ekskurzijo v Sovjetsko zvezo leta 1981 organizirala Zveza arhivskih delavcev Jugoslavije in so se je iz Slovenije udeležili le trije, sem jo vključila v prispevek zaradi eksotičnih krajev, ki jo jih obiskali. Bila je namenjena arhivskim in bibliotekarskim delavcem, obiskali pa so Baku, Simferopol, Erevan in Kijev. Ko so poslušalci vprašali radio Erevan, ali je bila jugoslovanska arhivsko-bibliotekarska odprava uspešna, je odgovoril: "Načelno da, vendar je odpravo zanimalo le, kako bi bilo mogoče star papir čim ceneje predestilirati v vodko." Hecam se! Miha Kološa je v Arhivih obširno poročal o organizaciji in delu arhivske službe v Sovjetski zvezi ter arhivih in drugih ustanovah, ki so jih obiskali.

Septembra 1988 je Arhivsko društvo Slovenije gostilo 33 obiskovalcev z Inštituta arhivske šole v Marburgu, naslednji mesec pa je 30 članov društva odpotovalo v Nemčijo. Predvsem v Koblenzu so se navduševali nad novo moderno arhivsko zgradbo in sodobnim načinom dela z arhivskim gradivom (mikrofilm, film, računalnik), v Wiesbadnu pa so sodelovali tudi na simpoziju o računalniški obdelavi podatkov v nemških in slovenskih arhivih. Brane Kozina je poročal, da so obiskali tudi državno vinarsko posestvo Kloster Eberbach v Renskem okrožju, pivovarno v Marburgu in si ob vrnitvi ogledali še Salzburg.

Leti 1989 in 1990 sta bili v znamenju Madžarske. Septembra 1989 sta Pokrajinski arhiv Maribor in društvo skupaj organizirala strokovno ekskurzijo kot "rezultat tradicionalnih strokovnih stikov med Pokrajinskim arhivom Maribor in arhivom županije Zala". Že maja pa so madžarski kolegi obiskali Slovenijo. Slavica Tovšak je poročala, da je bilo v sklopu ekskurzije v Veszpremu tudi strokovno posvetovanje o uvajanju računalnikov v arhive. Tam so operirali s takrat še malokomu znanimi izrazi *commodore 64*, *PC Tools*, *D Base 3+*, ki so danes sicer že računalniška kamena doba. Poleg Zale in Veszprema so obiskali še Kestshely (verjetno: Keszthely), grad Sümeg in Nagyvaszony (verjetno: Nagyvaszony). Upam, da sem te zapletene besede prepisala prav in tudi to, ki so jo izrekli ob odhodu: *Visszontlátásra!* (Nasvidenje!) Prilagam še priročni hitropotezni slovensko-madžarski slovarček. Če ga obvladate, ali imate vsaj kje napisanega, ker je izgovarjava od sile težka, preživite na Madžarskem kolikor hočete dolgo: dober dan – jó napot kívánok, prosim – kérem, hvala – köszönöm, da – igen, ne – nem, gostilna – csárda, kava – kávé, mleko – tej, kruh – kenyér, piščanec – csirke, govedina – marha, svinjina – sertés, rdeče vino – vörös bor, belo vino – feher bor, pivo – sör, žganje – palinka.

Tako so se Arhivčkovi naslednje leto (1990) spet odpravili na Madžarsko. Tokrat je bil njihov cilj predvsem glavno mesto Budimpešta z njenimi tremi arhivi ter knjižnico. Poleg tega pa seveda še samo mesto, Szentendre in skansen v bližini. Tudi so se družabno srečali z madžarskimi kolegi in si objubili, da bodo sodelovali še naprej.

Novembra naslednjega leta (1991) se je 44 društvenikov na povabilo češkoslovaške arhivske uprave za tri dni odpravilo v Prago. Gašper Šmid je poročal, da je bil le zadnji dan namenjen ogledu kulturno-umetnostnih in zgodovinskih spomenikov Prage in da je bil program strokovne ekskurzije na Češkoslovaško "zelo natrpan, zanimiv in koristen". Ne dvomimo pa, da so si v Pragi vzeli čas tudi za kako pivičko.

Prihajajo leta, ko sem se tudi samo začela udeleževati strokovnih ekskurzij Arhivskega društva Slovenije. Novembra 1992 nas je Marija Hernja Masten – bolj znana kot ptujka Mica – popeljala na Dunaj. Poleg starega in samo na prvi pogled zanikrnega Arhiva nemškega viteškega reda smo se zastrmeli tudi v novo stavbo Avstrijskega državnega arhiva. Nam se je zdela (in se nam zdi še zdaj in se nam bo zdela še nekaj časa) čisto futuristična. Tu ni nobene arhivske romantike več, tu se ni več mogoče skriti za arhivske police in malo odšpricati, tu vsi o vseh vse vedo. Seveda smo si pozno v noč ogledovali tudi vse obvezne dunajske znamenitosti, vključno z notranostjo hiš v Grinzingu, kjer bog roko ven moli, in tako se mi je skoraj primerilo, da bi morala sama samcata prebiti noč na ulici sredi neprijaznega novembrskega Dunaja.

Junija 1993 z društvom žal nisem mogla na pot, ker so se moje pevske obveznosti le za kako uro prekrivale z odhodom na Nizozemsko. Špekulirala sem celo, da bi se iz Gradca, kjer sem bila s pevskim zborom, s taksijem pripeljala v Beljak in se jim tam pridružila, a sem opustila misel, ker ni bila izvedljiva. O tej poti je bilo sicer precej govora, udeleženci so pripovedovali, da so bivali v nekakšnih romantičnih hišah, obdanih z bujnim zelenjem, da so si sami pripravljali obroke in da je bilo zabavno. A takratni tajnik Gašper Šmid je poročal le o tem, da je ekskurzija bila in kdaj je bila, Vesna Gotovina po podrobno o obiskih v vseh štirih arhivih v Haagu, Amsterdamu, Wischotnu in Groningenu. Spominim se, da so se vsi udeleženci takrat navduševali nad nizozemsko arhivsko posebnostjo – arhivom za selekcioniranje gradiva, nekakšnim prehodnim arhivom pred zaresnim arhivom. V mojih zgodnjih arhivskih letih so se tudi v Sloveniji navduševali nad t. i. limbom (angl. limbo – vice, ječa, ropotarnica).

Maja 1995 se je zgodila velika angleško-škotsko-irska tura. Sicer ni bila povsem uradno "arhivskodruštvena", a je zagotovo vredna omembe (malo daljše), ker je bilo takrat res kaj

videti, na žalost pa nisem našla nobenih pisnih sledi o njej. Z organizacijo se je najbolj trudil netajnik Žarko Štrumbl in vso skoraj dvotedensko in 8.300 kilometrov dolgo pot tudi skrbel, da popotniki nismo bili žejni – seveda, dokler ni zmanjkalo zaloga. In te so bile kljub veliki količini omejene. Vse popotovanje je bilo nekako bolj vagabundsko in ni bilo priporočljivo za take, ki vsak večer potrebujejo mehko posteljo in prho. Več noči smo prekinkali v avtobusu, tudi na trajektu, če pa smo kje že spali v hiši, pa smo največkrat v najbolj zanikrnem youth hostlu, kakršnih niti v takratni Jugoslaviji nismo ponujali za prenočevanja nadobudni tuji mladini. Pod nami (nekaterimi njimi) so se podirale stare črvice postelje, ni bilo lestev za preboj na zgornje ležišče, posteljnega perila niso zamenjali že nekaj generacij, kruha, masla in marmelade je bilo pri zajtrku samo za vzorec, pa še tega nam je pojedel eden od udeležencev itn. itn. Privoščili smo si eno samo prenočevanje z nekaj zvezdicami, a le zato, ker ni bilo najti poceni prenočišča. A bilo je popotovanje, ki je ostalo v spominu kot izlet velike družine Arhivčkovih. Niti po pomoti si vso pot niti enkrat nismo skočili v lase.

Ekskurzija je bila po arhivski plati podprta kar najbolj ekskluzivno: angleški, škotski, severnoirski in irski državni arhivi. Vsaj v telegrafskem slogu moram naštet, kaj nam je bilo videti in doživeti na tej poti. Za tiste, ki se ekskurzije niso udeležili bo morda branje do naslednjega odstavka dolgočasno in ga mirno lahko preskočijo, udeleženci pa se bodo zagotovo z nostalgijo spominjali tega velepopotovanja: Ljubljana, Calais, Dover (grad), Canterbury (katedrala), grad Leeds, London (britanski muzej, Buckinghamska palača, park St. James, Big Ben, parlament, spomeniki pomembnim možem, Downing Street 10, Picadilly Circus, Trafalgarski trg, Tower, cerkev sv. Pavla, Westminster), Windsor, Oxford (univerza, cerkev Jezusa Kristusa, rotunda), Stratford upon Avon, Edinburgh (grad, muzej viskija, narodna galerija, palača Hollyroodhouse), Fortbridge, palača Scone pri Perthu, grad Glamis, grad Crathes, Stonehaven, Dunnotar (ruševine trdnjave), Aberdeen, višavje Grampian, grad Balmoral, destilarna Lochnagar, grad Braemar, živalski vrt (nekakšen safari) Highland Wildlife, Invernesse, Culloden, grad Cawdor, jezero Loch Ness (Nesy se nam je uspešno skrivala), Fort Augustus, vznožje Ben Nevis, Glenfinnan ob jezeru Loch Shiel, Fort William, Stranaer, Larne, Belfast, Newrey, Monastieboile (okrogli stolp), Milifont (razvaline cistercijske opatije), Newgrange (žal zaprt), Dublin (pivovarna in pivovarski muzej Guinness, katedrala), Clonmacnoise (ruševine samostana, katedrale, pokopališče), Galway, klifi Moher, park Connomara, benediktinska opatija Kylemore, narodni park Lake District, Grasmere, jezero Windermere, Chester, sipine na atlantski

obali, Liverpool, Dudley (skansen Black Country), Stonehenge, Salisbury, Dover, Calais, Ljubljana.

Tudi odmevala je ta ekskurzija še dolgo potem v naših pogovorih. Pripovedovali smo si šale o skopuških Škotih, a to lahko le zato, ker je eden od popotnikov na Škotskem kupljeno knjižico škotskih šal doma lepo prevedel in jo razpečeval z navodilom: *No rights preserved. All parts of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.* Je še v zalogi! Ta mož (kremeniti Gorenjec po rodu!) se od Škotov nekaterih reči ni naučil (ko škotski mežnar pri maši pobira milodare, nikoli ne vrže gumba v pušico, kot delajo Škoti), ima pa vse zasluge, da se od Škotske naprej vsi lepo držimo stare škotske modrosti: *Nikoli ne pijem viskija z vodo in nikoli vode brez viskija.*

Kako pripravno je imeti turističnega vodnika v hiši, se je pokazalo čez dve leti (1997), posebno, če je v isti osebi z društveno predsednico. Ptujška Mica (zaradi Mice tudi v moji osebi naju je takrat ptujski šef oklical za SedMico in OsMico) nas je kot koklja svoja piščeta zbrala pod svojim okriljem, nas lepo razporedila v "nadavtobus" in nas odpeljala novim dogodivščinam naproti. Cilj je bila Češka – tokrat že brez Slovaške. Za "nadavtobus" in "cestno križarko Enterprice" je poročevalc Aleksander Žižek krstil dvonadstropni avtobus, ki je bila naše takratno prevozno sredstvo. Pred Prago smo si ogledali grad Hluboko nad Vltavo, mestece Tabor in v plzenski pivovarni pokušali slavni *plzeðsy prazdroj* (Pilsner Urquell). Ker se nekateri nis(m)o mogli odločiti, ali je pivčko res dobro, ga je bilo potrebno pokusiti večkrat. In ker je tudi na splošno in nam vsem dobro znano, kako globoko se zarine arhivski prah v arhivarjevo telo, smo preskušali spiranje tudi po tej metodi. In je šlo.

Tudi še pred Prago smo postali na mogočnem Karlštejnu in nato Praga. Tu smo si ogledali vse, kar si je v Pragi potrebno ogledati, vključno z novim barvnim državnim arhivom in se popeljali z barčico po Vltavi. Na poti domov pa še očarljivo mestece Telč.

Aleksander Žižek je takole končal svoje poročilo (daleč od kakega poročevalskega dolgočasje in -vezja): *Veliko "zaslug" za naše zadovoljstvo imajo tudi Čehi – znani in neznani: rosna natakaraica v Taboru, ki nam kljub rotečim prošnjam in grozečim pogledom ni prizanesla z glasbenim mučenjem v obliki domačih "Lajbahov" "do daske", vsi polžji in neprijazni natakariji (in natakaraice), ki se ne nasmehnejo niti tedaj, ko ti ob pivu za 50 kron računajo takso za pogled na stolp, usmerjevalci češkega turizma, ki mirno gledajo, da kraji kot je Hluboko ali*

Karlštajn ob petih popoldne spominjajo na mesto duhov s spušenimi naoknicami, nenazadnje pa tudi praški trgovci (tudi židovski), ki jim je vseeno, da je edini človek, ki se mu ob desetih zvečer še ljubi streči muham turistov, Turek. O Turkih bo še tekla beseda.

In spet avtobus in spet Arhivčkovi in spet ptujška Mica – naš cilj pa je Švica. Piše se leto 1998. Po arhivski plati ekskurzija ni bila prenatrana – dva arhiva v St. Gallnu – v mestnem arhivu v Zürichu pa so praznovali binškošni ponedeljek, čeprav smo bili dogovorjeni za obisk.

Sicer je imela ta ekskurzija močan visokogorski pečat in arhivskim klepetuljam nam je grozilo, da bomo obnemele, ker je bilo marsikdaj treba pošteno globoko zadihati in ne tratiti moči z govorjenjem. Obiskane in ogledane zanimivosti in znamenitosti pa so bile: Ljubljana (si je nismo posebej ogledovali), Lago di Maggiore, Simplon, Brig, Zermatt, Mali Matterhorn, Jungfrauojch, Luzern, Zürich, Renski slapovi, Schaffhausen, Stein am Rhein, Bodensko jezero, otok Mainau, St. Gallen, Lichtenstein, Ljubljana (si je spet nismo posebej ogledovali).

Posebno se o švicarski turi nisem razpisala, ker je prav po njej začela nastajati serija potopisov o Arhivčkovih; ta ima naslov *Arhivčkovi v krogu samih štiritisočakov* in si jo lahko preberete v Obvestilih ARS.

V obdobju tajnikovanja Mirana Kafola je bila smer društvene strokovne ekskurzije znana sama po sebi – Italija, natančneje Toskana (1999). V Obvestilih ARS je imel potopis naslov *Arhivčkovi v Dantejevih nebesih*, v Arhivih pa resnejšega *Strokovna ekskurzija Arhivskega društva Slovenije v Toskano* in je tudi bil resnejši – brez mojih blebetanj.

Po arhivski plati je bilo imenu strokovna ekskurzija zadovoljeno z obiskom državnega arhiva v Sieni. Ogledali pa smo si Firence (stolnica, zvonik, krstilnica, trg Signoria z Davidom, Dantejeva rojstna hiša, Ufizzi, bazilika Santa Croce, Ponte Vecchio, palača Pitti, cerkev sv. Lovrenca, Piazzale Michelangelo), Siena (stolnica, trg Campo, palača Piccolomini – arhiv), San Gimignano (stolpi, muzej mučilnih naprav, sladoledarski svetovni prvak), Pisa (Trg čudežev s stolnico, krstilnico in poševnim stolpom, ki je bil takrat zaprt za obiskovalce, zdaj pa ga menda lahko obišče omejeno število obiskovalcev hkrati), Lucca (srednjeveško mestece).

Čeprav je bila ekskurzija razmeroma kratka (3 dni), smo se vrnili domov polni najlepših vtisov.

Ko se je štetje let po Kristusu prevesilo v drugo tisočletje, smo zaslišali klic daljnih svetov. Tako je poimenoval potopis Aleksander Žižek, a žal ni ugledal luči dneva (potopis, ne Sandi); ne njegov ne koga drugega. Zato ga z dovoljenjem avtorja prepisujem v celoti.

V pekinškem arhivu (Kitajska, 2000). Fotografija last Mije Mravlje.

Klic daljnih svetov – potovanje Arhivskega društva Slovenije na Kitajsko od 26. marca do 2. aprila 2000

V zmerno zgodnjih jutranjih urah 26. marca letos smo nekateri člani ADS premerili prve kilometre proti Monakovemu, od koder smo imeli poleteti proti daljni in prijateljski Kitajski. Pot do ondotnega letališča Franza Josefa Strauša je minila brez posebnih problemov, če odštejemo zbežnost oberkranjskih kolegov ob tipično štajerski gesti avtobusne popotnice (ki sem jo, resnici na ljubo tudi sam to pot prvič doživel) s čudnim pekovskim izdelkom (sirovo štručko s šunko). Stvari so se začele zapletati šele na letališču, ko nas je v brezglavo in nesmiselno selitev narodov prisilila pozabljena torba kakšnega šaljivca (Achtung! Bombe!). Polet je minil brez posebnih težav, saj so bili piloti China Eastern Airlinesa kajpak vajeni leteti z zamáščenimi šipami (je pa oljni madež na steklu pilotske kabine vsekakor prispeval k "dobrim" občutkom pred vkrcajem).

Zahvaljujoč zakonitostim narave nas je v Pekingu pričakal dan. Začeli smo ga z vožnjo v hotel HUA DU, namestitvijo in kratkim počitkom. Počitku je sledila vožnja do Nebeškega templja z obilnim fotografiranjem in vsaj sekundnim postankom v krogu, ki je bil nekdanj ob obredih rezerviran zgolj za cesarja in njegov neovirani pogovor z bogovi. Dooooolg dan je izzvenel s prvim obiskom Trga nebeškega miru in

večerjo v domačem hotelu. Med sprehodom od parkirišča proti Trgu nebeškega miru naletimo na prodajalca razglednic (5 juanov so hoteli za 10 razglednic) in druge krame, ki jih je vodnik označil kot "ljudi s sunljivo preteklostjo", ki se jim je najbolje izogniti (sprva mu je še kdo verjel).

Ogledu Mingovih grobnic s posrečeno "sveto" cesto, obrobljeno s kipi živali, civilnih in vojaških uradnikov je bil namenjen tretji dan potovanja. Da nas stiki z daljno preteklostjo ne bi preveč zamorili, so nas prijazni kitajski turistični delavci popeljali na "farmo biserov", na kateri je o poslanstvu inštitucije pričalo le nekaj zlovoljnih brazgotinastih školjk v akvariju za vrati in videokaseta, ki je v tujih jezikih pojasnjevala gojenje sladkovodnih biserov v vodnih prostranstvih Kitajske. Glavna znamenitost je bila seveda trgovina, kjer si kljub državnemu patronatu lahko "spulil" ugodno ceno za uhane ali prstan iz "udomačenih" školjk.

Ta dan smo spoznali tudi pojav, ki ga popotniki na Kitajskem poznajo kot Friendship Store – gre pa resnično za več kot zgolj trgovino! Trgovina je namreč le privesek večjega gostinskega obrata (če rečem večji, mislim VEEEEEEČJEGA, za kakih pet avtobusov). Prehranjevanje poteka serijsko – čakanja ni. Ve se, kaj komu pripada. Predjedi, glavne jedi, juha, sladica (sadjel!), pivo, žganje. Sedemo, prinesejo, postrežejo, jemo, pijemo, vstanemo, odidemo. Nova skupina ... Ko pojemo, gremo lahko v

prilije nakupovat (žad, biseri, čaji, svila, papir, pisala – vse lično zapakirano in nekaj dražje kot drugod – saj je vendar za turiste!).

Ogled Velikega zidu je vsaj po mojem vrhunec kitajske pustolovščine, čeprav se nanj povzpneš na najbolj turističnem mestu – v Badalingu. Sam zid žal kar nekako zbledi ob vsej silni predpripravi – več deset stojnicah s pohodniško in siceršnje kramo ter trgovinic, natisnjenih s "poceni" svilo. Kljub vsemu pritisk kramarjev po nekaj sto metrih popusti in znajdeš se sam (s štristotimi turisti) s to stvaritvijo, katere popolni obseg zaznaš šele med vožnjo v hribe. O tem nima smisla pisati – to moraš videti. Tam.

Sreda, 29. marca, je bila rezervirana za ogled Glavnega zgodovinskega arhiva Kitajske v Peking. Avtobus nas je po kratkem postanku pred vhodom v Prepovedano mesto pripeljal naravnost pred vrata arhiva, ki letos slavi 75-letnico (leta 2000, op. M. M.), čeprav se je kot inštitucija formalno osamosvojil že nekaj let prej (1918). Kot letnico ustanovitve nacionalnega arhiva omenjajo leto 1925, ko je arhiv posvojil arhivsko gradivo dinastij Ming (1368–1644) in Qing (1644–1912), ki so ga preselili iz cesarske palače. S selitvijo je arhiv prevzel skrb za 14 milijonov arhivskih enot. Zanje zdaj skrbi 173 uslužbencev, razporejenih v 13 organizacijskih oddelkov (3 oddelki s 60 ljudmi skrbe za zbiranje, premorejo še urejevalni, kataloški /evиденčni/, računalniški, skladiščni oddelek). Poleg začetnega fonda obeh dinastij so v 75 letih obstoja prevzeli še 10 milijonov enot, 2 milijona enot je bilo medtem že publiciranih, milijon pa je na voljo v računalniškem zapisu – evidenci (računalniški sistem še ne deluje v celoti).

Arhiv obišče po 4.000 uporabnikov na leto (od teh 3.000 domačih). Tujcem je gradivo dostopno po identifikaciji z osebnim dokumentom in priporočilu kakega kitajskega raziskovalca ali inštitucije.

Med obiskom smo si ob koncu ogledali še skladišče, čitalnico (mikrofilmska čitalnica), restavratorsko delavnico (delo z japonskim papirjem) in razstveni prostor z izborom dokumentov obeh dinastij (od 14. stol. do začetka 20. stol.; sezname uradnikov, diplomirancev, razglaš, fotografije).

Ogledu arhiva je sledil odhod "hipobusa" v središče kitajske tradicionalne medicine, skeptična večina pa je vzela noge na pot in se odpravila klatit po Peking. Potep sam je bil izrazito pozitivna izkušnja. Sam ali v manjšem krdecu odkriš zanemarjene hutonge, buljiš za kulise tujih življenj (skozi priprta vrata in odprta okna, ulične "restavracije"), za uro in več sedeš v neturistično restavracijo, srkaš tsingtao (izg. čingtao) in zoblješ še tople oreške. Na ulici se ti lahko zgodi, da te pozdravi in v angleščini nagovori popolnoma v redu poba (brez sumljive pre-

teklosti!), ki ga zanima, od kod si, kako ti ugaja Kitajska in kaj si kaniš še ogledati. Študira umetnost in živi s skupino študentov malo nižje ob cesti. Čeprav je bila v ozadju povabila na ogled njegovih in umetniških del njegovih kolegov verjetno kupčija, je bil pogovor z njim ena najprijetnejših izkušenj s te poti (podobne epizode omenja tudi nekaj potopiscev). Na koncu pa seveda supermarket – pa ne tisti "prijeteljski", ampak navaden, njihov in vožnja s poceni taksijem "domov".

"Cesarski dan" je zaznamoval ogled Prepovedanega mesta, njegovih svetišč in palač, kosilu v "muzeju" (ni zafrkancija!) pa je sledila vožnja do Poletne palače z ogledom dolgega (več kot 700 m) pokritega sprehajališča ob umetnem jezeru in znamenite marmorne ladje – čudovito okrašenega pomola. Konec ogleda je bil zanimiv predvsem zaradi poti, ki sta jo izbrala naša vodnika in nas je popeljala po precej sesuti sošeski, polni kramarskih trgovinic in improviziranih stojnic na zabojih in kartonskih škatlah. Ponudba je bila standardna – pojoči vžigalniki z Maovo podobo, maovke (čepice z rdečo zvezdo ali brez nje), majice, jedilne palčke, mali Bude, igračke, izdelki iz svile in podobno, epizoda pa je vredne opisa zaradi neverjetne prizadevnosti prodajalcev (in njihovih družinskih članov), ki so zaradi obetajoče se kupčije zbeganim Slovincem kot pisan in čebļjav (Looka, looka! Cheapa, cheapa!) kometov rep sledili prav do avtobusa (100–200 metrov).

Še ogled manufakture bakrenih (e-mailiranih ali emajliranih) vaz z obveznim, a tokrat malodane enodušno bojkotiranim nakupovanjem in že smo na poti v Peking, da ne zamudimo večerje in ogleda kitajskih akrobatov. Kljub posameznim kiksom je bila predstava vredna ogleda; seveda pa so nas najbolj ganili otroci.

Malce bolj poduhovljeno fazo obiska smo postavili med obiskom Dišečih gričev, nekakšne kitajske različice Mozirskega gaja ali arboretuma v Volčjem potoku. Razsežen botanični vrt skriva namreč Budin tempelj Azurnih oblakov. Tam smo spoznali nekaj značilnosti tempeljske arhitekture in se mimogrede poučili o duhovnosti v sodobni Kitajski. Sledila sta ogleda templjev spečega Buda in budističnega templja Biyansi. Za konec smo bili spet deležni zanimivega izleta v "tovarno svile". Glavni del obiska je bil namenjen – kako presenetljivo – nakupovanju. Žal nismo sledili smernicam naših vodnikov in smo sklenili večino poslov s kramarji pred trgovino (zmagovalec je bil kovček na kolesih za 50 juanov /1300 tolarjev/, ki se je zmagoslavno pripeljal v Celje).

Predzadnji del potovanja je minil v ogledu znamenitosti v središču in neposredni soseščini Pekinga. Po zajtrku smo se odpravili na ogled dveh templjev – Konfucijevega (v sklopu stare pekinške "univerze") in Laminega, ki je še na-

seljen. Nadaljevali smo z ogledom Gromovega stolpa, ki smo si ga "prisužili" z vzponom po najvratolomnejših stopnicah, kar si jih je moč zamisliti. Boben, ki je dal ime stolpu, je sicer v slabem stanju, razgled, ki seže do Premogovih gričev in še čez, pa je vsekakor vreden truda in zgrizenih kolen. Prav Premogovi griči so bili naša zadnja "uradna" postojanka – ogled smo sicer začeli na domnevnem mestu samomora nekoga kitajskega cesarja, sicer pa so griči, s katerih so dovažali premog za gretje Prepovedanega mesta, dandanes prava romarska točka Pekinčanov in turistov.

Dan smo zaključili z zadnjim šopingom na znameniti Svileni cesti z obveznim arzenalom nerodovniškega goretexa, dizajnerskih oblik (Yves Sain Laurent, Prada ...) "made in China" ter "vročega" softvera in glasbe (hit je bil nagrajeni Santana) na piratskih cedejkah. Dan smo končali kot "top grade pekinški turisti" z večerjo s pekinško raco (sam bivši gagavček ni pretresljiv, so se pa zato gostitelji izkazali z množico postrežene pijače – žganja, vina in piva).

Nedeljsko jutro smo pozdravili malo prej kot običajno. Natakariče v jedilnici so bile še posebno ustrezljive, sok še posebno hlade in zajtrk še posebno okusen. Medtem so nam dobri palčki-kitajčki odnesli prtljago v recepcijo, da smo jo še zadnjič identificirali, nato pa nas je "naš" kitajski avtobus potegnil na letališče, kjer smo po začetni evforiji trošenja zadnjih juanov še nekaj ur zabijali čas. Vzleteli smo z zamudo, sedeli na

sredini (sedeže ob oknih in prehodih so skrivnostno zasedli predstavniki Herrenvolka), vendar smo se po skoraj 11 urah leta vendarle celi, zdravi (khm, khm) in veseli dotaknili evropskih (bajuvarskih) tal ter več kot sedem ur kasneje zaključili veliko pustolovščino, imenovano tudi "veliko vzhodna rajža ADS".

Aleksander Žižek

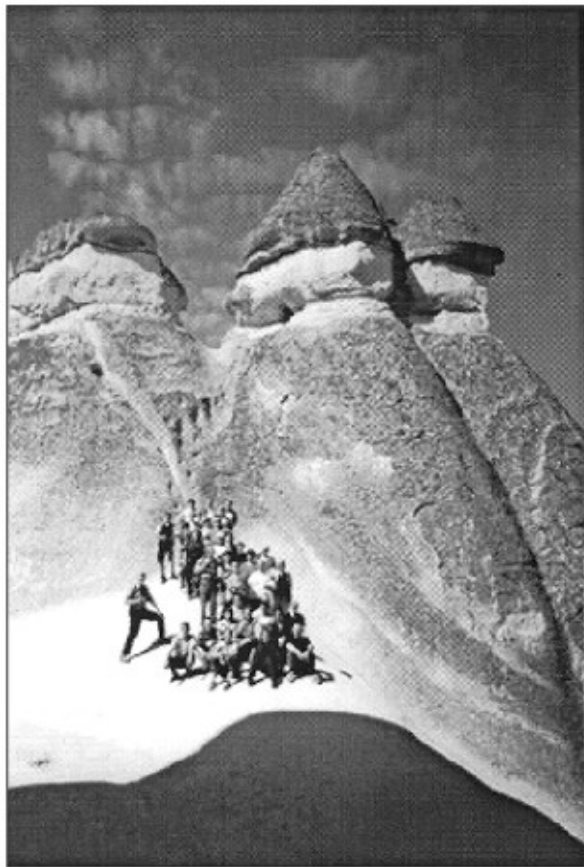
Samo ponovim Sandijeve besede: To je treba videti. Tam.

Leta 2001 smo odšli po poteh spominov in tovarštva v Dubrovnik in Črno goro. Nastala sta dva potopisa: Polone Mlakar Arhivsko društvo Slovenije gre na jug in mravljinčji Arhivčkovi v Njegoševi deželi. Dubrovniški kolegi so nas sprejeli vljudno prijazno, a nekako z distanco, zato pa je bilo toliko bolj prisrčno v Črni gori, z lozo že na meji. Direktor in njegove (predvsem) pomočnice so se trudile okrog nas in z nami, a nič narejeno. Povsod so bili z nami, črnogorski časopisi so prijazno pisali o črnogorsko-slovenskih arhivskih odnosih in razdrli so marsikatero na svoj račun; v smislu *Odmara se danju, da noču možeš spavati! Ne radi – rad ubija! Ako vidiš nekoga, da se odmara – pomoz mu!* Naša ekspedicija je obiskala: Dubrovnik, Hercegnovi, Miločer, Kotor, Budvo, Lovčen, Cetinje, Ulcinj, otok Ado in Virpazar ob Skadrskem jezeru in se zadnji dan lenobno nastavljalja soncu in namakala v morju na Kraljičini plaži.

Ptujski šopek z Marjanom (Črna gora, 2001). Fotografija last Mije Mravlje.

Sledi obljubljen beseda o Turkih. S carigradskega egiptovskega dišavnega bazarja je (2002) zadišalo po začimbah, zeliščih in oreških ter *slavčkovem gnezdu*, *ženskem popku* in *ustnicah ljubljene lepoticice* (slednje so imena turških slaščic, da ne bi bilo pomote) in smo odšli za nosom. Organizacijsko je strokovno ekskurzijo izpeljal Milan Bizjak, vodila pa nas je turško govoreča slovenska vodnica. Zares je zanimivo, kako se sestavljajo turški stavki. Na primer: hiša = ev, moja hiša = evim, v moji hiši = evimde, on/ona je v moji hiši = evimdedir, on/ona je bila v moji hiši = evimdeydir. Je pa po drugi strani tudi res, da v Turčiji "prideš skozi" z znanjem kateregakoli jezika. Turki govorijo vse.

*V deželi dimnikov (Turčija/Kapadokija, 2002).
Fotografija last Mije Mravlje.*

Ker je velika turška tura časovno še "blizu", naj samo naštejemo: Brnik, Carigrad (Osmanski arhiv, Veliki ali Pokriti bazar, Egiptovski dišavni bazar, Hipodrom, Modra mošeja, potopljena palača, Aya Sofya), Pamukkale (termalno zdravilišče, Kleopatrin bazen), Maryemana, Efez, Priena, Didima, Herakleja, likijske grobnice, želvja plaža Istuzu, termalno kopališče Ilica, potopljeno mesto, Konya (derviški samostan), karavansaraj Sultanhan, Kapadokija (tufasti

stožci, zgodnjekrščanske cerkve, podzemno mesto Kaymakli), Hatušaš, Ankara, Carigrad, Brnik.

Marta v arhivu knežje družine Thurn und Taxis (Nemčija, 2003). Fotografija last Mije Mravlje.

Lani (2003) nas je s spodbudo in pomočjo društvenega tajnika Andreja Nareda, bolj znan je kot Deseti brat, spet zbrala neuničljiva Ptujčanka Mica, nas napokala v avtobus in hajd na Nemško. Ptič pa je *wegen den Regen* ostal v kovačnici. Ha! Nemško popotno klobaso smo začeli špiliti, kje druge kot v Ljubljani. Nadaljevanje: Avstrija (vzvišeno prezrta), München (vzvišeno prezrt), Passau (staro mestno jedro), Regensburg (arhiv in muzej knežje družine Thurn und Taxis, cerkev sv. Emmerama), Nürnberg (staro mestno jedro, grad, Dürerjeva hiša), Leipzig (spomenik bitki narodov), Berlin (mesto po dolgem in povprek z vsemi nujnimi ogleda vrednimi točkami, pruski arhiv, olimpijski stadion, Charlottenburg, Pergamonki muzej, televizijski stolp, spominska cerkev, stolnica, rečna ladjska na Spreju), Potsdam (Cecilienhof, Sanssouci), Dresden (Zwinger, staro mestno jedro). Zašpilili pa smo klobaso, kje druge kot v Ljubljani.

Za vas sem se sprehodila po poteh Arhivčkovih Mija Mrovka (poljsko), Mija (rusko), Mija Mravenec (češko), Mija Hangya (izg. honjo; madžarsko), Mija Mier (nizozemsko), Mija the Ant (angleško), Mija Maj-ji (kitajsko; narisati se pa ne znam), Mija Mrav ("jugoslovansko"), Mija Karinca (izg. karendža, turško), Mija die Ameise (nemško) ali Mija Mravlja (po domače). Ostanite še naprej z nami!

Literatura:

Arhivsko društvo Slovenije – 40 let, Ljubljana 1995.

Čampa, Marjeta: *Poročilo o obisku arhivov v Varšavi in Krakovu*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1979/II, št. 1–2, str. 86–87.

Pod svetovno uro v Berlinu (Nemčija, 2003). Fotografija last Mije Mravlje.

Gotovina, Vesna: *Strokovna ekskurzija na Nizozemsko (od 6. julija do 12. julija 1993)*, Obvestila Arhiva Republike Slovenije 1993/IX, št. 2, str. 14–17.

Kološa, Vladimir: *Arhivska ekskurzija v Sovjetsko zvezo*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1981/IV, št. 1–2, str. 158–161.

Kozina, Brane: *Poročilo o delu Arhivskega društva Slovenije (10. februar 1988 – 21. februar 1990)*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1990/XIII, št. 1–2, str. 152–154.

Kozina, Branko: *Poročilo o delu Arhivskega društva Slovenije od 24. oktobra 1985 do 10. februarja 1988*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1988/XI, št. 1–2, str. 104–106.

Mravlja, Mija: *Arhivčkovi v Dantejevih nebesih, Strokovna ekskurzija Arhivskega društva Slovenije po Toskani 3. do 5. junija 1999*, Obvestila Arhiva Republike Slovenije 1999/XV, št. 3, str. 29–34.

Mravlja, Mija: *Arhivčkovi v krogu samih štiritisočakov – Strokovna ekskurzija Arhivskega društva Slovenije po Švici od 29. maja do 2. junija 1998*, Obvestila Arhiva Republike Slovenije 1998/XIV, št. 2, str. 97–102.

Mravlja, Mija: *Arhivčkovi v Njogoševi deželi. Strokovna ekskurzija Arhivskega društva Slovenije v Dubrovnik in Črno goro*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 2001/XXIV, št. 2, str. 152–158.

Mravlja, Mija: *Strokovna ekskurzija Arhivskega društva Slovenije v Toskano*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1999/XXII, št. 1–2, str. 232–233.

Mlakar, Polona: *Arhivsko društvo Slovenije gre na jug*, Obvestila Arhiva Republike Slovenije 2001/XVII, št. 3, str. 36–40.

Šmid, Gašper: *Obisk slovenskih arhivskih delavcev na Madžarskem*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1990/XIII, št. 1–2, str. 156.

Šmid, Gašper: *Poročilo o obisku Arhivskega društva Slovenije v Avstriji* (pravilno: Avstriji, op. M. M.), Obvestila Arhiva Republike Slovenije 1992/VIII, št. 3–4, str. 57–58.

Šmid, Gašper: *Poročilo o obisku Arhivskega društva Slovenije na Dunaju*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1992/XV, št. 1–2, str. 97.

Šmid, Gašper: *Poročilo o obisku Arhivskega društva Slovenije na Madžarskem 24.–26. septembra 1990*, Obvestila Arhiva Republike Slovenije 1990/VI, št. 3, str. 12–13.

Šmid, Gašper: *Strokovna ekskurzija*, Obvestila Arhiva Republike Slovenije 1991/VII, št. 4, str. 43–44.

Tovšak, Slavica: *Slovenski arhivisti na Madžarskem*, Arhivi, Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije 1989/XII, št. 1–2, str. 72.

Žižek, Aleksander: *Arhivisti gredo na Češko; Strokovna ekskurzija Arhivskega društva Slovenije*, Obvestila Arhiva Republike Slovenije 1997/XIII, št. 2, str. 16–18.

Žižek, Aleksander: *Klic daljnih svetov – potovanje Arhivskega društva Slovenije na Kitajsko od 26. marca do 2. aprila 2000*, tipkopis.

Zumer, V., Mateja Jeraj, Vladimir Kološa, M. Dobernik: *Poročilo o strokovni ekskurziji v Nemčijo od 10. 10. do 15. 10. 1988*, Obvestila Arhiva Socialistične republike Slovenije 1988/IV, št. 4, str. 17–19.